

**protestantismoaren
pentsabide berriak**

Pentsamendu protestantearen histori liburuetara hurbiltzen baldin bagara, beti aurkituko dugu pentsaketa haren berrikuntzaz mintzatzen zaigun kapituluren bat, izan ere Erreformaren ondoren XIX eta XX mendeetan ezagutu bait du Protestantismoak bere pentsamenduaren unealdirik eder eta aberatsenetako bat.

Baina pentsaketa hori ez da pentsabide bakar batetik egin. Bi erregebide zabal izan ditu ahalegin bikain horrek: bata, liberalismoan hasi eta burutu da; bestea, jatorburu beretik hasita gerora liberalismo kanpoan gailurretataratu da. Eskema batean nolabait agertzeko —ilun- eta argiuneak mugatu gabe, beraz— honelatsu eman liteke eboluzioera hori:

XIX eta XX mendeetako Protestantismo liberalak ekinbide hau izan du, laburki esateko:

- Ritschl-engandik Harnack-enganainokoa,*
- erlijio-historiaren eskola,*
- eskatologi eskola, eta ondotik etorri diren*

- eklesiologia azterketak eta Jainko Erreinuari da-
gozkionak,
- eta Theologisches Wörterbuch-eko zenbait lan.
- Bide honetatik letorkiguke Bultmann.

*Liberalismo horren kanpotik osatuko litzake biga-
rren korrante aberatsa:*

- Liberalismoaren jatorburutik hasita,*
- eskola dialektikoa dator, eta, esegesiaz ardu-
ratuaz,*
- hemen ere eklesiologia bat eta Jainko Erreinu-
aren teologia bat egiten da,*
- Theologisches Wörterbuch bere pentsakizunak
emanaz.*
- Ekinbide honetako izenik handiena Karl Barth
izanean litzake.*

Protestantismo liberala. Eman dezagun hemen pen-
tsabide honen nondinorakoa. Albrecht Ritschl-engandik
(1822-1889) Adolf von Harnack-engana (1851-1930)
luzatzen da lehenik. “Elizaren azken gurasoa” deitu
zion Harnack-ek Ritschl-i, hau bait da teologia libera-
laren aintzindari nagusia. Historiara itzuli nahi izan
du Ritschl-ek Protestantismoaren pentsamendua; haren
lana, teologia kritiko-historiko-sistematiko bezala defi-
ni daiteke. Batez ere kristautasunaren esentziazko in-
tuizio garbi bat atzeman nahi luke, historia zehar jasan
dituen kutsapen guzietatik garbitua. Nola egin, ordea,
garbiketa hau? Horra arriskua. Teologia honek geroz
eta estruktura sekulartuagoa edukiko du, bere pentsa-
keta, munduaren intuizio etiko batetik egin nahi bait
du, azkenean.

Harnack-ek jasotzen du Ritschl-en lastargia. Har-

nack, Ritschl-en gisara, luterotar ortodoxiatik irtenik burujabetasun zientifiko batera etorriko da. Harnack-en azterketak lehenen kristau mendei begira egingo dira. Pentsalariaren galderarik funtsezkoena hau da: nola jaio da Elizaren dogma? Eta bestea: zein metodo-rekin aztertu behar litzake Elizaren historia?

Protestantismo liberalaren kondaira ibai-behera datorrela, hurrengo pausoa ez da batere harritzekoa. Maisu haien eraginak, teologia protestantea erlijioen histori eskolara eramango du. 1902-1920 urteetako lana izango da batez ere hau. Baina historiak sistemagabetasuna dakar bere baitan, eta Ritschl eta Harnack nekez etor zitezkeen bat gabezia horrekin. Erlijioen histori eskolaren metoduetan dihardute Gunkel, M. Dibelius, Bousset, Wrede, Troeltsch, Weiss, Schweitzer. Inbestigabide honen kontra da Harnack eta, azkenik, baita eskola-koak berak ere, urrutixko joan direla aitortuaz.

Erlijioen histori eskolak, kristautasunak mendeak zehar inguruarekin izan dituen harremanen berri jakin nahi zuen, zenbaitetan kristau berezitasun ukaezina inguru horretan murgilduaz. Honela, lana argibide baino nahaspide gehiago izateraino agian.

Nahasmenduaren ihesbide bezala jaioko da, orduan, eskola eskatologikoa, pentsamendu protestanteari sistematasun bat eskainiaz. Histori eskolak berak jaiotarazi du joera berria, lehenen kristaudiak judeguen apokaliptikarekin duen lotura hura erakustean. 1910-1930 urteetako pentsaketa lana da eskola honena. Kristau pentsamoldearen ardatza eskatologi-ideian ezartzen du teologia berriak.

Sistematasun gogo hau baliozkoa izanik ere, Holmström-ek esan digunez, bada teologia honetan aje

bat: Bibliatik baino Kant-engandik gehiago jaso du pentsa-etorria. Bide honetatik —histori beharra eta sistematasun gogo aurrez-aurre jarririk— histori eskola eta eskatologismoa elkarrezinak gertatu zaizkigu.

Zer pentsa eskola liberaletik etorri zaigun teologiaz? Neunheuser katolikoak honela eman du bere iritzia: teologia liberalak, bideak ireki ditu, baina ez zezakeen jakintza teologiko behinbetirakorik ardiets, hain zuzen fedean eta Goiagerpenean oinarritu ez zuelako. Bestaldetik, ordea, teologi metoduak zientziazkiago zimentarritu ditu, teologiaren histori kondizionamenduak denei ikasaraziaz. Azterketa hauek, gainera, lehentxeago asmaezina zen hamaika ezagupide berri eman digute. Hori dena liberalismoan egin da, baina 1914-az gero Alemaniako pentsalari asko liberalismotik at hasi da bere lana egiten, elizeginkizunei gehiago begiratuaz.

Teologia dialektikoa. Aipatua den teologi bide haretatik kanpora pentsabide nagusi bat gelditzen zaigu mende honetako Protestantismoan, teologia dialektikoa alegia. Protestantismoaren ortodoxia zahartuaren eta liberalismoaren artean haize-enbata berri hau sartzen zaigu. Eman dezagun zenbait izen: Edmund Thurneysen, Emil Brunner, Friedrich Gogarten eta, batez ere, Karl Barth. Honen Der Römerbrief-ek ireki zituen teologi aldi berrien ateak (1918 eta 1922), beren asmoen albisteak ematean honela mintzatzen zela:

Bibliaren ikerpenetan, inbestigazioetan, metodu kritiko-historikoa (liberalismoarena, alegia) justifikagarria da adimenaren beharrezko pres-tamenari begira. Baina metodu horren eta Goi-etorriari, inspirazioari, dagokion irakaspen za-

harraren artean aukeratu behar banu, azken honekin geldituko nintzake, izan ere honek eskubide zabalago, sakonago eta garrantzizkoagoak bait ditu, ardietsi behar den xedea izentzen digulako eta gainerakoan, helbururik gabe, alferrikakoa litzakeelako.

Zwischen den Zeiten (1922) aldizkariaren inguruan elkartzen dira pentsalariok, eta taldearen aztergaia Jainkoaren Hitza izanen da. 1932-an hasten da Barth-en Kirchliche Dogmatik-aren argitalpena. Teologia dialektikoak egia bat aurkitzen du batez ere errealdadearen eta honi erantzun nahirik ari den Bibliaren artean: aldiaren eta betikotasunaren arteko amildegia salbaezina. Antitesi honen elkarrizketaren ausnarketa da teologia:

Jainko honen gizon honekiko harremana, gizon honen Jainko honekiko harremana da Bibliaren agerikizuna.

Fedeak, Bestearen eta gure arteko paradoxa ezin eta beldurgarria du beregan. Gizonak bere buruaz hustu egin behar du burua: bereburutasunaren hutsunea handitzen den neurrian honenganatuko bait da Hura.

Barth-ek ez du teologiarik fedegabe egin nahi. Fede kanpoko arrazoinek eraginda, Harnack-ek "Izpiritu Sainduaz Mariagan gizon egin zelako" egia hura baztertu egingo du. Barth-ek, berriz, horretan, eta beti, egia bera fedearen eskubideari zor zaion leialtasunaren arabera ontzat emango du, eta gero eskainiko dizkigu fedezko fakto horren teologi gogoetak.

Liberalismoaren aurrean izan duen jokabide honengatik, Barth-ek badu halako "katolikotasun" bat, ez noski Eliza katolikoaren bila ibili delako, baizik-eta

Erreformaren gurasoetara hurbiltzean, haiek katolikotasunetik xurgatu zutenak Elizarengana gerturatu duela-ko.

Barth-en iritziz, Katolizismoa Protestantismoari zuzentzen zaion galdera serio bat da eta, galdera horri erantzutean, katolikoan izate-analogi (metafisika arazo sakona, beraz) tesiaren onarrezinak iraunarazten dio Barth-i Protestantismoan, bi kristau elizbideok tesi horretantxe bait dute —berak dioenez— alderik funtsezkoena.

Eta, hain zuzen, teologia dialektikoaren ardatza hortxe dago, Jainkoaren eta sorkarien arteko izan-analogia ukatzean. Barth-en asmoetan, teologia dialektikoak Erreformatzaileenganaino zuzendu behar du fededuna. Barth-en pentsamoldea arras deskatolikia da, baina era berean kondentatzen du berak protestantismo berria, hau da, Ritschl-engandik Bultmann-enganaino datorkiguna, Bultmann bait da protestantismo liberalak eman dituen fruituetatik ezagunenetako bat eta liberalismoak plandean zituen aztergai baliozkoenen testigu bat.

Rudolf Bultmann, desmitoketaren teologaria da. Bultmann-ek liberalismoaren kezka jaso eta gorde ditu bere teologigintzan, baina haren metodo historiko-kritikoari seriotasunik arretatsuen eskatzen dio, gertatu zitzaion gisara berriz ere desbidetu ez dadin. Thieme eta Herrigel-ek Bultmann-i buruz idaztean esan duena gogora daiteke hemen:

Liberalismoak plandean zituenak ez ziren hil (Barth-en teologiarekin, esan nahi du), isilaziaz izan ziren bakarrik eta, gero ere, bizirik

iraun zuten urpean. Eta hemen daude oraindik ere, egiazko teologi hauziak bait dira.

Bultmann-ek larru gorritan utzi nahi du fedearen guna. Eta, honetarako, teologi eginkizuna, Testamendu Berriaren mezua pentsamendu-molde historiko-mitologikoetatik garbitzea izango litzake. Jesus-en Hitza, ur garden eta ur hutsa izan dadila nahi du; ez ditu onartzen historiaren eta esan-moduen ur nahasietan letozkiokeen hondarrak.

Bultmann-ek, Barth-ek bezalatsu, artzain-eginkizunen antsia du bere teologigintzan. Gizonari, gaurko eta biharko gizonari, eman behar zaio Hitza, hemengo eta egungo gizonarentzat eman bait da Hitz hori. Zerbitzu-min honek elkar-lotzen ditu oraingo teologi pentsamendu gehienak, katolikoak barnean ditugula. K. Rahner-ek ere bertatik jo du:

Jainko-Gizonaren Hitza eta betiko Hitz honen Haragihartzea nola predika dakizkioke gaurko gizonari; hain aldaketa bizkorrean doan munduko gizonari nola mintzatuko gatzaizkio Kristori buruz? Nola hitzegin, gure predikua mito-kutsapenik gabe ager dakion?

Bultmann-en teologiak, Heidegger-ekin batera, gizon fededunaren historitasuna erakutsi digu. Eta historitasunaren aurkikunde honek, gaurko gizabide berriak gogoan ditugula, beste galdera bat dakar beregan: nola mintza fedea mundu sekulartu bati? Keixu honen eraginen ondorioak dira Tillich eta Bonhoeffer-en pentsaketak: nola sor kristau teologiaren eta kultura sekulartuaren arteko elkarrizketa?

Teologia protestantearen aldapa-gora aldapa-be-

hera hauk ikusi ondoren zer pentsa ote liteke? Pondu askotan pentsabideak tradizio katoliko zaharrenearaino heldu dira, eta funtsezko beste zenbaitetan arras alden-duak daude gaur ere teologia horiek eta pentsamendu katolikoa. Baina denek dute oraindik aztertzeorik oinarritzko pondu horietan, hangoek eta hemengoek. Izan bitez ondorengo lanok elkarren berri emateko.

J. I.